

Daniela Szymańska, Jadwiga Biegańska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Instytut Geografii, Gagarina 9, 87-100 Toruń

dostępne na:

http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/rl_charakter_obszar_wiejskich_w_2008.pdf

Potencjał demograficzny

Liczba ludności wiejskiej w Polsce w 2008 roku wynosiła 14,8 mln i była ona wyższa o 170,5 tys. w porównaniu z 2003 rokiem. A zatem pomimo ogólnego spadku liczby ludności w Polsce (z 38,2 mln w 2003 roku do 38,1 mln w 2008 roku), liczba ludności wiejskiej wzrasta. Zwiększa się jej udział w ogólnej liczbie ludności, który w 2003 roku wynosił 38,4 %, a w 2008 roku – 38,9 %. W 2003 roku średnia gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich kształtowała się na poziomie 50 os./km², a w 2008 roku 51 os./km² (w miastach odpowiednio 1109 i 1090 os./km²). W tych samych latach gęstość zaludnienia w Polsce wynosiła 122 os./km². Najwyższa gęstość zaludnienia w 2008 roku była na obszarach wiejskich województw: małopolskiego (123,1 os./km²) i śląskiego (118,3 os./km²); z kolei najniższa - w województwach: warmińsko-mazurskim (24,3 os./km²), zachodniopomorskim (24,6 os./km²), podlaskim (25,0 os./km²) i lubuskim (27,4 os./km²).

Tabl. 1. Ludność

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Ludność				
	ogółem	na 1 km2	kobiety na 100 mężczyzn	przeciętna liczba ludności w 1 miejscowości wiejskiej	
POLSKA ogółem..	2003	38190608	122	106,6	260
	2008	38135876	122	107,1	274
POLSKA miasta.....	2003	23513389	1109	110,4	-
	2008	23288181	1090	111,1	-
POLSKA wieś.....	2003	14677219	50	100,8	260
	2008	14847695	51	101,1	274

W roku 2008 na obszarach wiejskich istniało 54,1 tys. miejscowości (wsi, kolonii, przysiółków), natomiast przeciętna liczba ludności wiejskiej przypadającej na 1 miejscowość nie przekraczała 274 osób. W roku 2003 liczba miejscowości wiejskich była wyższa o 2,4 tys., ale na każdą miejscowość wiejską przypadało 260 osób. Największe pod względem liczby ludności miejscowości wiejskie w 2008 roku były w województwach: małopolskim (837,8 os.), śląskim (763,3 os.) i podkarpackim (725,6 os.), natomiast najmniejsze – w województwach: podlaskim (121,8 os.), warmińsko-mazurskim (145,9 os.), zachodniopomorskim (169,5 os.) i łódzkim (179,2 os.).

Biorąc pod uwagę gminy wiejskie i miejsko-wiejskie w łącznej liczbie 2172 (stan na 2008 rok), w 785 gminach (36,1 %) liczba ludności wiejskiej nie przekraczała 5 tys., w kolejnych 584 gminach (26,9 %) liczba ludności wiejskiej zawierała się w przedziale od 5-7 tys., a w 461 gminach (21,2 %) w przedziale od 7-10 tys. Natomiast w 342 gminach (15,7 %) zamieszkiwało więcej niż 10 tys. ludności wiejskiej. W porównaniu do roku 2003 zwiększył się udział gmin z liczbą ludności wiejskiej do 5 tys. (o 3,0 %) i powyżej 10 tys. (o 8,6 %).

Największy udział gmin z liczbą ludności wiejskiej do 5 tys. w 2008 roku odnotowano w województwach: podlaskim (68,6 %), lubuskim (59,5 %), zachodniopomorskim (55,3 %) i łódzkim (50,9 %), z kolei najmniejszy – w województwach: małopolskim (11,3 %), podkarpackim (15,4 %) i śląskim (17,8 %). Analizując gminy z udziałem ludności wiejskiej powyżej 10 tys. stwierdzono, iż największy ich udział cechował w 2008 roku województwa: małopolskie (36,9 %) i śląskie (35,6 %), a najmniejszy – województwa: lubuskie (1,9 %) i podlaskie (2,7 %). W latach 2003-2008 obniżył się udział gmin z liczbą ludności wiejskiej 5-7 tys. (o 4,8 %) i 7-10 tys. (o 4,6 %). Najwyższe udziały gmin z liczbą ludności wiejskiej 5-7 tys. zarejestrowano w 2008 roku w województwach: lubelskim (33,2 %), wielkopolskim (32,9 %) i dolnośląskim (30,1 %), zaś najniższe w województwach: podlaskim (20,0 %) i małopolskim (20,2 %). W kategorii gmin z liczbą ludności wiejskiej 7-10 tys., największe ich udziały obserwowane były w województwach: opolskim (38,2 %), małopolskim (31,5 %) i podkarpackim (31,5 %), a najmniejsze w województwach: podlaskim (9,5 %), lubuskim (13,5 %) i zachodniopomorskim (13,6 %).

Płeć i wiek stanowią dwie bardzo ważne charakterystyki ludności. Na ogół przedstawia się je łącznie na wykresie zwanym piramidą płci i wieku. Taka piramida skonstruowana dla ludności wiejskiej w 2008 roku przedstawia charakterystyczne dla ludności Polski roczniki wyżów i niżów demograficznych, które są pozostałościami echa po II wojnie światowej. Ponadto liczebna przewaga mężczyzn zaznacza się tu wśród roczników od 1.-58. roku życia, a szczególnie duża pozostaje od 18. do 55 roku życia. Liczebna przewaga kobiet zaczyna się zaś od 59. roku życia i wzrasta ona z wiekiem ludności. Takie tendencje oznaczają, iż na obszarach wiejskich w Polsce mężczyźni przeważają liczebnie w grupie ludności w wieku przedprodukcyjnym i bez mała w całym wieku produkcyjnym, zaś liczebna przewaga kobiet odnosi się głównie do ludności w wieku poprodukcyjnym. Piramida, na której zaznaczono liczebność ludności wiejskiej w zależności od wieku i płci, obrazuje również zaawansowanie procesu starzenia się społeczeństwa. Potwierdzenie tego faktu stanowi zmniejszający się udział roczników najmłodszych (wąska podstawa piramidy) przy coraz liczniej reprezentowanych rocznikach starszych (coraz szerszy wierzchołek piramidy), co z jednej strony wynika ze zmniejszania się przyrostu naturalnego, z drugiej zaś z wydłużania się życia ludzkiego.

W 2008 roku na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn przypadało 101,1 kobiet, podczas gdy w Polsce ogółem – 107,1, a w miastach 111,1. Co więcej, porównując w czasie wartości wskaźnika feminizacji należy stwierdzić, iż w kolejnych latach wskaźnik ten jest coraz wyższy i to zarówno na obszarach wiejskich, w miastach jak i ogółem. W roku 2008 najwyższe wartości wskaźnika feminizacji zarejestrowano na obszarach wiejskich województw: śląskiego (103,9) oraz opolskiego (103,7), zaś najniższe w województwach: podlaskim (98,1), warmińsko-mazurskim (98,1), zachodniopomorskim (99,3) i pomorskim (98,6).

Na obszarach wiejskich w Polsce udział ludności w wieku 0-14 lat zmniejsza się. W 2003 roku udział tej kategorii wiekowej wynosił 20,2 % ogółu ludności, ale już w 2008 roku – 17,5 % (w Polsce odpowiednio 16,3 % i 14,4 %). Podobne tendencje obserwowane są także w miastach, gdzie w 2003 roku udział ludności w wieku 0-14 lat był równy 15,4 %, a w 2008 roku – 13,9 %. W układzie przestrzennym na obszarach wiejskich w 2008 roku najwyższe udziały ludności w wieku poniżej 15 roku życia odnosiły się do województwa pomorskiego (20,4 %), a najniższe – do województw: opolskiego (14,5 %), śląskiego (15,7 %),

świętokrzyskiego (16,3 %), dolnośląskiego (16,4 %) i łódzkiego (16,5 %). Aż 69,3 % ogólnej liczby ludności obszarów wiejskich w 2008 roku znajdowało się w wieku od 15 do 64 lat. W poprzednich latach udział ten był niższy i np. w 2003 roku wynosił 66,3 % a w 2006 roku – 68,1 %. Zwiększanie się udziału ludności w wieku 15-64 lata charakteryzowało nie tylko obszary wiejskie, ale także miasta. W 2003 roku udział ludności w wieku od 15. do 64. roku życia w miastach nie przekraczał 72,0 %, a w 2008 roku wzrósł do poziomu 72,5 %. W układzie przestrzennym najwyższe udziały tej kategorii ludności cechowały obszary wiejskie województw: dolnośląskiego (71,8 %), lubuskiego (71,5 %) i zachodniopomorskiego (71,3 %), zaś najniższe - województw: podlaskiego (65,1 %) i lubelskiego (67,0 %).

Generalnie zarówno w miastach, jak i w Polsce ogółem wzrasta udział ludności w wieku powyżej 64 lat. Na tym tle tendencje na obszarach wiejskich kształtują się nieco inaczej. O ile jeszcze w latach 2003-2004 odsetek ludności powyżej 64 roku życia zwiększył się (z 13,5 % w 2003 roku do 13,6 % w 2004 roku), to już w kolejnych latach obserwowany był spadek tej kategorii. W 2008 roku udział ludności w wieku powyżej 64 lat wynosił 13,2 % (dla porównania w miastach udział ten był równy 13,7 %). W układzie przestrzennym najwyższe udziały ludności w wieku powyżej 64 lat obejmowały obszary wiejskie województwa podlaskiego (18,4 %), lubelskiego (16,0 %), świętokrzyskiego (15,6 %) i łódzkiego (15,4 %), a najniższe - województw: pomorskiego (9,4 %), zachodniopomorskiego (10,6 %) i wielkopolskiego (11,0 %).

Spadek udziału ludności w wieku 0-14 lat (tj. w wieku przedprodukcyjnym) oraz wzrost udziału ludności w wieku powyżej 64 lat, które obserwowane są w Polsce, następują z jednej strony pod wpływem zmniejszającej się liczby urodzeń (spadek rodności i dzietności kobiet), z drugiej zaś pod wpływem wydłużania się czasu trwania życia ludzkiego. W 2008 roku trwanie życia kobiet w Polsce wynosiło 80,0 lat, a mężczyzn 71,3 lat. Na obszarach wiejskich długość życia kobiet była dłuższa (80,2 lat) niż średnia krajowa, a w miastach krótsza (79,8 lat). Długość życia mężczyzn na obszarach wiejskich była natomiast niższa niż w Polsce (70,7 lat), a w miastach wyższa (71,9). Tym niemniej zarówno na obszarach wiejskich, w miastach, jak i w Polsce kobiety żyły dłużej niż mężczyźni odpowiednio o 9,5; 8,2 i 8,3 lat. To z kolei oznacza, iż większe dysproporcje w długości życia pomiędzy kobietami a mężczyznami notowane są na wsi niż w mieście. W układzie województw w 2008 roku na obszarach wiejskich najdłuższy czas trwania życia mężczyzn charakteryzował województwo podkarpackie (72,6 lat), a najkrótszy czas życia województwa lubelskie (69,0 lat) i zachodniopomorskie (69,0 lat). W tym samym roku najdłuższy czas trwania życia kobiet wyróżniał obszary wiejskie województw: podkarpackiego (81,4 lat) i podlaskiego (81,4 lat), natomiast najkrótszy – województwa dolnośląskiego (78,8 lat).

Tabl. 2. Wybrane wskaźniki demograficzne

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie		Mediana wieku ludności		Przeciętne dalsze trwanie życia	
		mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
POLSKA ogółem..	2003	34,2	38,3	70,5	78,9
	2008	35,6	39,6	71,3	80,0
POLSKA miasta.....	2003	35,0	39,9	70,9	78,8
	2008	36,3	41,3	71,6	79,8
POLSKA wieś.....	2003	33,0	35,6	70,0	79,2
	2008	34,5	37,0	70,7	80,2

Wydluzanie sie czasu trwania zycia ludzkiego oraz niska liczba urodzen prowadza rowniez do przesuwania sie w gore mediany wieku ludnosci. W 2008 roku statystyczny Polak mial 35,6 lat, a Polka – 39,6 lat. W miastach mediana wieku byla wyzsza i wynosila dla męzczyzn 36,3 lat, a dla kobiet – 41,3 lat. Na obszarach wiejskich mediana wieku dla obu płci ksztaltowala sie na poziomie 34,5 i 37,0 lat. Różnice w medianie wieku pomiedzy kobietami i męzczyznami wynikaja m.in. z dluzszego czasu trwania zycia kobiet. Tym samym mediana wieku dla Polek jest o 4 lata wyzsza niz dla Polakow, mediana wieku dla mieszkanek wsi jest o 2,5 roku wyzsza niz dla mieszkancow wsi, a mieszkanek miasta o 5 wyzsza niz dla mieszkancow miasta. W ukkladzie wojewodztw najwyzsza mediana wieku dla męzczyzn zarejestrowana zostala w wojewodztwie opolskim (37,2 lat), a dla kobiet w wojewodztwie podlaskim (40,2 lat). Natomiast najnizsza mediana wieku zarowno dla męzczyzn (31,8 lat) jak i dla kobiet (33,2) charakterystyczna byla dla obszarow wiejskich wojewodztwa pomorskiego.

Na ruch naturalny ludnosci skladaja sie zawarte malzenstwa, orzeczone rozwody, urodzenia i zgony. W 2008 roku na obszarach wiejskich zawarto 102,8 tys. związkow malzenskich, co w przeliczeniu na 1000 ludnosci dawalo wartosc ogolnego wspolczynnika zawartych malzenstw 6,9 ‰. W miastach i w Polsce ogolem wartosc wspolczynnika byla bardzo wyrównana i wynosila odpowiednio 6,7 ‰ i 6,8 ‰. W porownaniu z rokiem 2003, w kolejnych latach liczba zawieranych malzenstw wzrastala, co wynikało przede wszystkim z wejścia na rynek matrymonialny roczników wyżu demograficznego z lat 80. XX wieku. Przewiduje sie jednak, ze jest to tendencja krótkotrwała. Najczesciej w związki malzenskie wstepowali mieszkancy obszarow wiejskich w wojewodztwach: pomorskim (7,7 ‰), kujawsko-pomorskim (7,5 ‰), warmińsko-mazurskim (7,4 ‰) i wielkopolskim (7,4 ‰), najrzadziej – w wojewodztwach: opolskim (5,9 ‰), łódzkim (6,4 ‰), śląskim (6,5 ‰), świętokrzyskim (6,5 ‰) i podkarpackim (6,6 ‰).

Tabl. 3. Ruch naturalny ludności

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie		Małżeństwa	Rozwody ^a	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych
POLSKA ogółem..	2003	5,1	1,3	8,5	9,6	-0,4	7,0
	2008	6,8	1,7	10,9	10,0	0,9	5,6
POLSKA miasta.....	2003	5,1	1,7	9,2	9,2	-0,7	7,2
	2008	6,7	2,2	10,4	9,9	0,5	5,6
POLSKA wieś.....	2003	5,2	0,5	10,3	10,1	0,2	6,8
	2008	6,9	0,9	11,6	10,1	1,5	5,6

^a W podziale na miasta i wieś nie uwzględniono rozwodów orzeczonych z powództwa osób zamieszkałych za granicą.

W roku 2008 na obszarach wiejskich rozwiodło sie 13,1 tys. par, co jest równoznaczne ze współczynnikiem rozwodów na poziomie 0,9 ‰. Dla porownania wartosc wspolczynnika rozwodów w miastach wynosila 2,2 ‰, a w Polsce ogolem 1,7 ‰. Wspolczynnik rozwodów na obszarach wiejskich – jakkolwiek nizszy niz w miastach – w kolejnych latach wzrastal. W 2003 roku nie przekraczal on 0,5 ‰, a do 2008 roku zwiekszył sie prawie dwukrotnie (0,9

‰). Nieco mniej dynamiczny, ale sukcesywny był również wzrost współczynnika rozwodów w miastach, jak i w Polsce ogółem. W układzie przestrzennym rozwód najczęściej orzekany był na obszarach wiejskich województw: lubuskiego (1,3 ‰), dolnośląskiego (1,2 ‰), warmińsko-mazurskiego (1,2 ‰), zachodniopomorskiego (1,2 ‰) i wielkopolskiego (1,1 ‰), najrzadziej zaś w województwach Polski południowo-wschodniej, a mianowicie w lubelskim (0,5 ‰), małopolskim (0,6 ‰), podkarpackim (0,6 ‰) i świętokrzyskim (0,6 ‰).

Z 414,5 tys. urodzeń żywych w Polsce w 2008 roku, 173,2 tys. miało miejsce wśród ludności wiejskiej (41,8 ‰). W przeliczeniu na 1000 ludności, liczba urodzeń na obszarach wiejskich była wyższa (11,6 ‰) niż w miastach (10,4 ‰), a w Polsce wynosiła 10,9 ‰. Należy jednak zaznaczyć, iż zwiększająca się od 2004 roku liczba urodzeń zarówno na obszarach wiejskich, jak i w miastach będzie raczej zjawiskiem o krótkim czasie trwania, stanowi ona bowiem rezultat realizacji decyzji prokreacyjnych roczników wyżu demograficznego z lat 80. XX wieku. W układzie przestrzennym najwięcej dzieci w przeliczeniu na 1000 ludności rodziło się na obszarach wiejskich województw: pomorskiego (14,7 ‰), wielkopolskiego (13,1 ‰), kujawsko-pomorskiego (12,8 ‰) i warmińsko-mazurskiego (12,7 ‰). Najmniejsza liczba urodzonych dzieci na 1000 ludności odnotowana została na obszarach wiejskich województw: opolskiego (8,9 ‰), podlaskiego (10,3 ‰) i śląskiego (10,4 ‰).

W roku 2008 na obszarach wiejskich liczba zgonów wynosiła 150,7 tys., co w przeliczeniu na 1000 ludności dawało wartość współczynnika zgonów 10,1 ‰. Współczynnik zgonów na obszarach wiejskich, w miastach i w Polsce ogółem jest jednak bardzo wyrównany i kształtuje się na poziomie około 10 ‰ (w miastach 9,9 ‰, w Polsce ogółem 10,0 ‰). Ponadto w kolejnych latach obserwuje się, zwłaszcza w miastach, niewielki wzrost tego współczynnika, co związane jest z dość znacznym odsetkiem ludności starszej. W układzie przestrzennym najwyższe wartości współczynnika zgonów w 2008 roku cechowały obszary wiejskie Polski wschodniej i środkowej, tj. województwa: lubelskie (12,6 ‰), podlaskie (12,5 ‰), łódzkie (12,4 ‰), świętokrzyskie (11,7 ‰) i mazowieckie (10,7 ‰). Najniższe wartości analizowanego wskaźnika zarejestrowano na obszarach wiejskich województw: pomorskiego (7,8 ‰), małopolskiego (8,9 ‰), wielkopolskiego (9,0 ‰), warmińsko-mazurskiego (9,1 ‰), kujawsko-pomorskiego (9,2 ‰) i podkarpackiego (9,2 ‰).

Główną przyczyną wszystkich zgonów w Polsce są choroby układu krążenia, które w 2007 roku spowodowały co drugi zgon na obszarach wiejskich (48,6 % wszystkich zgonów), w miastach (43,3 % wszystkich zgonów), jak i ogółem (45,5 % wszystkich zgonów). Co czwarty zgon w Polsce (24,6 % wszystkich zgonów) był w 2007 roku następstwem nowotworu złośliwego i jego udział cały czas wzrasta. W 2007 roku na obszarach wiejskich nowotwór był przyczyną 22,0 % zgonów, a w miastach 26,4 %. Ponadto w 2007 roku na obszarach wiejskich 7,2 % zgonów było spowodowanych przyczynami zewnętrznymi, 5,4 % - chorobami układu oddechowego, 1,6 % - cukrzycą, a 0,5 % - chorobami zakaźnymi i pasożytniczymi. Dla porównania w miastach wskutek przyczyn zewnętrznych nastąpiło 6,2 % wszystkich zgonów, wskutek chorób układu oddechowego 5,0 %, wskutek cukrzycy - 1,7 %, a wskutek chorób zakaźnych i pasożytniczych - 0,6 %.

Za ważny wskaźnik poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego danego kraju powszechnie uważa się współczynnik zgonów niemowląt. Im wyższy współczynnik zgonów tym niższy poziom rozwoju i odwrotnie. W Polsce ogółem, na obszarach wiejskich, jak i w miastach od roku 2003 do 2008 współczynnik zgonów niemowląt spadał z poziomu około 7

‰ do 5,6 ‰. Porównując rok 2003 i 2008 należy zauważyć, iż spadek zgonów niemowląt zaznaczył się w 11 spośród 16 województw. W 5 województwach, a mianowicie w: pomorskim, dolnośląskim, warmińsko-mazurskim, opolskim i małopolskim współczynnik zgonów niemowląt zwiększył się. W roku 2008 na obszarach wiejskich w Polsce największe natężenie zgonów niemowląt cechowało województwo dolnośląskie (8,5 ‰), a najmniejsze województwo świętokrzyskie (3,5 ‰), lubuskie (4,3 ‰), łódzkie (4,3 ‰) i podlaskie (4,8 ‰).

Różnicę pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów określa się mianem przyrostu naturalnego. Na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2003-2008 współczynnik przyrostu naturalnego wyróżniał się dodatnimi wartościami, które ponadto sukcesywnie wzrastały. W 2003 roku współczynnik przyrostu naturalnego na obszarach wiejskich wynosił 0,2 ‰, dla porównania w miastach – minus 0,7 ‰, a w Polsce ogółem – minus 0,4 ‰. Do roku 2008 współczynnik przyrostu naturalnego wzrastał i to zarówno na obszarach wiejskich, w miastach, jak i ogółem. Jednak podczas gdy na obszarach wiejskich jego wartość kształtowała się na poziomie 1,5 ‰, to w miastach nie przekraczała 0,5 ‰, a w Polsce ogółem 0,9 ‰. Obserwowany od kilku lat wzrost przyrostu naturalnego – jak już wspomniano powyżej – jest następstwem realizacji decyzji prokreacyjnych roczników wyżu demograficznego z lat 80. XX wieku. Znacznie wyższy przyrost naturalny na obszarach wiejskich w porównaniu z miastami, wynika jednak z przemieszczania się na obszary wiejskie ludności, zwłaszcza w wieku produkcyjnym mobilnym, która zakłada rodziny i decyduje się na posiadanie potomstwa. Przyrost naturalny na obszarach wiejskich w 2008 roku był jednak dalece zróżnicowany przestrzennie. Na obszarach wiejskich 11 województw przyrost naturalny przyjmował wartości dodatnie i były to: pomorskie (7,0 ‰), wielkopolskie (4,1 ‰), kujawsko-pomorskie (3,6 ‰), warmińsko-mazurskie (3,5 ‰), małopolskie (3,3 ‰), lubuskie (2,3 ‰), zachodniopomorskie (2,2 ‰), podkarpackie (1,8 ‰), dolnośląskie (0,7 ‰), mazowieckie (0,5 ‰) i śląskie (0,4 ‰). Na obszarach wiejskich 5 województw przyrost naturalny przyjmował jednak wartości ujemne i zaliczono tu województwa: podlaskie (-2,2 ‰), lubelskie (-1,6 ‰), łódzkie (-1,5 ‰), świętokrzyskie (-1,1 ‰) i opolskie (-0,8 ‰).

Oprócz przyrostu naturalnego o zmianach liczby ludności przesądza również skala oraz kierunki migracji. Biorąc pod uwagę migracje wewnętrzne, w Polsce wzrost ruchliwości przestrzennej obserwowany był w latach 2003-2006. W 2003 roku miejsce zameldowania zmieniło 11,3 osób na 1000, a w 2006 roku – 12,4 osób na 1000 ludności. W latach 2006-2008 ruchliwość przestrzenna spadła i w 2008 roku miejsce zameldowania zmieniło tylko 10,6 osób na 1000 ludności. Od roku 2003 do 2006 wzrastała przede wszystkim skala napływu ludności na obszary wiejskie. W 2003 roku na obszarach wiejskich zameldowało się 13,3, a w 2006 roku już 14,7 osób na 1000 ludności obszarów wiejskich. Do roku 2008 natężenie napływu ludności na obszary wiejskie w ruchu wewnętrznym spadło (13,0 ‰) i to do poziomu niższego niż nawet w 2003 roku. W każdym badanym roku skala napływu ludności do miast była niższa niż na obszarach wiejskich, a jej zmiany przebiegały falowo. W 2003 roku w miastach zameldowało się 10,0 osób na 1000 ludności miejskiej, do roku 2004 wartość ta spadła do 9,8 ‰, następnie do roku 2006 zwiększyła się do 11,0 ‰ i ostatecznie w 2008 roku ponownie obniżyła się do 9,1 ‰. W układzie województw w 2008 roku najwięcej ludności na obszarach wiejskich zameldowało się w dolnośląskim (17,7 ‰), zachodniopomorskim (17,4 ‰) i pomorskim (17,3 ‰), najmniej zaś – w podkarpackim (8,6 ‰), świętokrzyskim (9,1 ‰) i małopolskim (9,6 ‰). Warto jednak zaznaczyć, że w porównaniu do roku 2003, największą dynamikę napływu ludności na obszary wiejskie

odnotowano w 2008 roku w województwie dolnośląskim (o 2,6 ‰) i wielkopolskim (o 1,2 ‰). Natomiast największe spadki napływu ludności na obszary wiejskie zarejestrowano w województwach: podkarpackim (o 2,2 ‰), świętokrzyskim (o 1,7 ‰) i małopolskim (o 1,4 ‰).

Odływ ludności w ruchu wewnętrznym z obszarów wiejskich wzrastał od roku 2003 do 2006 i wynosił wtedy odpowiednio 11,2 ‰ i 12,5 ‰. Od roku 2006 do 2008 zaznaczył się jednak spadek odpływu ludności z obszarów wiejskich. W 2008 roku ze wsi wymeldowało się 10,4 osób na 1000 ludności. Bardzo podobnie zmieniało się również natężenie odpływu ludności z miast, które w 2008 roku nie przekraczało poziomu 10,8 ‰. W 2008 roku najwięcej ludności wymeldowało się z obszarów wiejskich województw: warmińsko-mazurskiego (15,3 ‰) i zachodniopomorskiego (15,3 ‰), zaś najmniej – z województwa małopolskiego (6,7 ‰). W porównaniu do roku 2003, w roku 2008 największy wzrost natężenia odpływu ludności z obszarów wiejskich dotyczył województwa dolnośląskiego (o 1,2 ‰), a największy spadek – województwa podlaskiego (o 2,8 ‰).

Tabl. 4. Ruch wędrowniczy ludności

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Migracje wewnętrzne ^a			Migracje zagraniczne			Ogólne saldo migracji
	napływ	odpływ	saldo	imigracja	emigracja	saldo	
	na 1000 ludności						
POLSKA ogółem.. 2003	11,3	11,3	x	0,2	0,5	-0,4	-0,4
2008	10,6	10,6	x	0,4	0,8	-0,4	-0,4
POLSKA miasta..... 2003	10,0	11,3	-1,3	0,2	0,7	-0,5	-1,8
2008	9,1	10,8	-1,7	0,5	0,9	-0,4	-2,1
POLSKA wieś..... 2003	13,3	11,2	2,1	0,1	0,4	-0,2	1,9
2008	13	10,4	2,6	0,3	0,6	-0,3	2,3

^a Międzywojewódzkie i wewnątrzwojewódzkie razem.

W latach 2003-2008 dodatnie saldo migracji w ruchu wewnętrznym odnotowano tylko na obszarach wiejskich, w miastach w tym samym czasie saldo migracji było nieprzerwanie ujemne. W 2003 roku saldo migracji na wsiach było równe 2,1 ‰, a w miastach minus 1,3 ‰, a w 2008 roku odpowiednio 2,6 ‰ i minus 1,7 ‰. W układzie terytorialnym najwyższe saldo migracji cechowało obszary wiejskie województw: dolnośląskiego (5,1 ‰), pomorskiego (4,9 ‰) i wielkopolskiego (4,9 ‰), z kolei najniższe – województw: warmińsko-mazurskiego (-1,4 ‰). Warto ponadto nadmienić, iż zarówno w 2008 jak i w 2003 roku zaznaczyły się te same grupy województw, w obrębie których na obszarach wiejskich saldo migracji było ujemne bądź dodatnie. Zysk migracyjny w obu analizowanych latach zarejestrowano na obszarach wiejskich w 13 spośród 16 województw. Natomiast straty z powodu odpływu ludności w ruchu wewnętrznym występowały w 3 województwach i były to: warmińsko-mazurskie, podlaskie i lubelskie.

Od roku 2003 do roku 2008 nieprzerwanie wzrastał napływ ludności z zagranicy do Polski, przy czym na obszarach wiejskich skala napływu była nieco mniejsza niż w miastach. W roku 2008 na obszarach wiejskich zameldowały się 3 osoby z zagranicy na 10 tys. ludności wiejskiej, a w miastach 5 osób z zagranicy na 10 tys. ludności miejskiej. Bezspornie największe natężenie imigracji na obszarach wiejskich wyróżniało w badanych latach województwo polskie, gdzie w 2008 roku zameldowało się 9 osób na 10 tys. ludności

wiejskiej. W tym samym roku najmniej osób pochodzących z zagranicy zameldowało się na obszarach wiejskich województw: łódzkiego (0,1 ‰), mazowieckiego (0,1 ‰) i wielkopolskiego (0,1 ‰). W latach 2003-2008 największa dynamika imigracji na obszarach wiejskich wyróżniała województwo dolnośląskie (wzrost o 0,3 ‰), a najmniejsza województwo zachodniopomorskie (wzrost o 0,01 ‰).

Wielkość imigracji w Polsce – podobnie jak na obszarach wiejskich i w miastach - zwiększyła się w latach 2003-2006, a następnie obniżyła po roku 2006. W 2008 roku emigracja na obszarach wiejskich wynosiła 0,6 ‰ i była niższa niż w miastach (o 0,3 ‰) oraz w Polsce ogółem (o 0,2 ‰). Największe straty w wyniku odpływu ludności za granicę ponoszą obszary wiejskie województwa opolskiego (4,6 ‰), a w dalszej kolejności śląskiego (1,4 ‰) i dolnośląskiego (1,1 ‰). Najmniejsze straty w wyniku emigracji dotyczą obszary wiejskie województw: mazowieckiego (0,1 ‰), łódzkiego (0,2 ‰) i podlaskiego (0,2 ‰).

Saldo migracji zagranicznych, pomimo pewnych fluktuacji w kolejnych latach, charakteryzuje się wartościami ujemnymi. W 2008 roku saldo migracji zagranicznych na obszarach wiejskich wynosiło minus 0,3 ‰, podczas gdy w miastach i w Polsce minus 0,4 ‰. W tym samym roku dodatnie saldo migracji zarejestrowano tylko na obszarach wiejskich czterech województw, tj. podlaskiego, łódzkiego, mazowieckiego i małopolskiego. Przy czym w województwie podlaskim wartość salda migracji wynosiła 0,1 ‰, a w kolejnych trzech województwach, tj. łódzkim, mazowieckim i małopolskim oscylowała wokół zera. Ujemne wartości salda migracji zagranicznych cechowały zatem aż 12 województw, w tym najbardziej ujemne odnotowano na obszarach wiejskich województw: opolskiego (-3,6 ‰), śląskiego (-1,0 ‰), dolnośląskiego (-0,6 ‰) i warmińsko-mazurskiego (-0,5 ‰).

Obszary wiejskie, pomimo ujemnego salda migracji zagranicznych, zyskują na tyle dużo ludności w ruchu wewnętrznym, iż ogólne saldo migracji rejestrowane na wsiach jest dodatnie. Co więcej, porównując rok 2003 i 2008, można zauważyć, że wartości ogólnego salda migracji na obszarach wiejskich wzrosły. W 2003 roku ogólne saldo migracji na obszarach wiejskich osiągnęło poziom 1,9 ‰, a w 2008 roku 2,3 ‰. W tych samym latach ogólne saldo migracji w miastach oraz w Polsce ogółem było ujemne i wynosiło odpowiednio minus 2,1 ‰ i minus 0,4 ‰. W 2008 roku najwyższe dodatnie saldo migracji cechowało obszary wiejskie województw: wielkopolskiego (4,8 ‰), pomorskiego (4,6 ‰), dolnośląskiego (4,4 ‰), śląskiego (3,7 ‰) i mazowieckiego (3,6 ‰). Niższe, ale nadal dodatnie saldo migracji charakteryzowało również obszary wiejskie województw: małopolskiego (2,8 ‰), łódzkiego (2,7 ‰), kujawsko-pomorskiego (2,6 ‰), lubuskiego (2,2 ‰), zachodniopomorskiego (1,9 ‰), podkarpackiego (0,3 ‰), świętokrzyskiego (0,3 ‰). Na obszarach wiejskich pozostałych województw ogólne saldo migracji było ujemne. Należy tu wskazać kolejno województwo: warmińsko-mazurskie (-1,8 ‰), opolskie (-1,5 ‰), lubelskie (-0,4 ‰) oraz podlaskie, gdzie ogólne saldo migracji oscylowało w okolicach zera.